

Een rugzak voor onderweg – José Sanders

Majesteit; geachte oud-rectoren; raad van toezicht; college van bestuur; decanen en oud-decanen; vertegenwoordigers van gemeente, provincie, ministerie en kerk; collega's van de universitaire gemeenschap en zusterinstellingen; beste studenten; iedereen hier aanwezig.

Wat heb je nodig om aan de Radboud universiteit te komen studeren? Toen ik veertig jaar geleden als eerste generatiestudent vanuit Twente begon aan deze universiteit met een studie Nederlands, had ik niets anders bij me dan mezelf, en een rugzak vol nieuwsgierigheid en onzekerheid. En het was genoeg.

Dat *is* hier genoeg; en het *blijft* genoeg. Gender, geaardheid, herkomst? Geen kruiwagens of chique manieren? Het maakt niet uit. Breng *jezelf* mee, hoe je bent: het mag er allemaal zijn, maar het gaat niet de doorslag geven. Wat wel de doorslag geeft: je motivatie, je talenten en je open vragen, daar hebben we meer aan. Je wéét immers nog niet wat je gaat ontdekken – daar kom je toch juist voor? Je weet misschien ook nog niet wat je wilt worden, of liever gezegd: wat je wilt gaan betekenen in deze wereld, of zelfs: wie je wilt zijn.

Bij de start van deze universiteit, een eeuw geleden, had men daarbij vooral duidelijke academische beroepen voor ogen: leraar, rechter, arts, politicus, bestuurder... De allereerste rector, Jos Schrijnen, schreef destijds eigenhandig de 189 eerste studenten in, onder wie liefst 20% procent vrouwen – hij was er trots op, want dat was, in zijn eigen woorden, een 'ruim percentage'! Het doel van de nieuwe universiteit was geen smalle identiteitsinstelling, maar juist de emancipatie van velen, die eerder de weg naar de universiteit nog niet gevonden hadden. De motivaties, talenten en vragen die zij meebrachten hebben de afgelopen eeuw geleid tot geweldig onderzoek en belangrijk onderwijs; en daar willen we de komende eeuw nog veel meer van maken.

Maar die emancipatiedoelstelling van toen houdt ons, ook vandaag nog, wel een spiegel voor. We hebben meer studenten en medewerkers uit allerlei verschillende groepen nodig. Iemand met een andere achtergrond kan andere motivaties, talenten en vragen meebrengen; die zijn relevant en zelfs onmisbaar, en zullen tot nóg interessanter onderzoek, nog belangrijker onderwijs leiden. Neem bijvoorbeeld Katalin Karikó, die hier vorig jaar een eredoctoraat ontving en onlangs de Nobelprijs kreeg voor haar vaccinonderzoek. Ze vertelde ons hoe ze haar land verliet en telkens op nieuwe plekken met niets dan haar eigenwijze vragen weer verder ging. Haar nieuwsgierigheid hield haar gaande, decennia lang.

Als Radboud Universiteit mogen we méér doen om onze deuren te openen voor wie de weg naar onze universiteit nog niet gevonden heeft. Zijn wij wel uitnodigend genoeg? Zijn we verbindend genoeg met scholen en organisaties om ons heen? Zijn we verwelkomend genoeg voor mensen die van ver weg naar ons toekomen met niets dan hun nieuwsgierigheid en motivatie? Laten we kritisch kijken naar onszelf en dat gesprek aangaan; we mogen wel ons best doen om meer kleur op de wangen krijgen. *Iedereen* die het beste uit zichzelf wil halen is welkom, en hoeft verder niets mee te brengen dan zichzelf. Laat dát blijven wat we gemeenschappelijk hebben: de wil om van betekenis te zijn door het beste uit jezelf te halen.

Jezelf, en een rugzak vol nieuwsgierigheid en onzekerheid -- is er uit onze honderd jaar oude geschiedenis nog iets op te diepen; een woord, een beeld, dat we mee kunnen nemen als proviand voor onderweg? Toen ik zojuist deze keten omgehangen kreeg, kon ik zien, wat u niet zag, en dat is dat aan de binnenkant een nieuwe afbeelding is toegevoegd. Voor de gelegenheid

van het 100-jarig bestaan van onze universiteit werd de afbeelding van de heilig verklaarde Titus Brandsma gegraveerd in de achterkant van het onderste schild. Hij was voorganger van Han van Krieken, van mij, en één van de in totaal zestig rectores magnifici tot vandaag. In de tweede wereldoorlog weigerde hij de katholieke persvrijheid in te leveren bij de bezetter en betaalde daarvoor met zijn leven in Dachau.

Zijn beeld om dicht op het hart te dragen. Hoe kan dat ons helpen? Kijken naar een martelaar is als kijken in de zon: het beeld is te scherp, je kunt het niet aan. Titus' moed om voor de waarheid op te komen; de goedheid waarmee hij zijn lot heeft aanvaard; zijn innerlijke vrijheid die hij niet opgaf; dat alles is te groot om te bevatten. Waarheid, goedheid, vrijheid – hele grote woorden, die we alleen kunnen afpellen tot iets wat behapbaar en draagbaar is, om bij die rugzak vol nieuwsgierigheid en onzekerheid te stoppen.

Ten eerste de waarheid: die gaan we niet relativiseren tot iets dat 'ook maar een mening' is. Hier aan de universiteit zoeken we inderdaad naar feiten, naar theorieën die we kunnen toetsen, naar argumenten die we kunnen onderbouwen, naar kennis die gedeeld kan worden en waarmee we onze steeds ingewikkelder wereld begrijpen en haar uitdagingen tegemoet treden. De universiteit is geen meningenfabriek, maar een kraamkamer van kritisch uitgewisselde kennis; kennis die nooit klaar is. Het zoeken naar waarheid is nooit klaar, nooit *af*, en dat besef is aan de universiteit niet beperkend, maar bevrijdend.

Ten tweede de goedheid: die gaan we niet kleineren tot iets dat onszelf en anderen alleen maar blij moet maken. Hier aan de universiteit mag het wel degelijk schuren, want we zijn hier niet bij elkaar met mensen die we allemaal zelf uitgezocht hebben. We moeten elkaar met respect bejegenen, we mogen met elkaar van mening verschillen, en we kunnen fouten maken. En dan niet alleen met een mislukt experiment of een onvoldoende tentamen. We kunnen ons vergist hebben; we kunnen veranderen. Niemand die hier binnenkomt is helemaal klaar, is al *af*, want als dat zo was had je niet hoeven te komen. In de onderlinge uitwisseling kunnen we leren en groeien, en die uitwisseling, dat gesprek houdt nooit op. Goedheid biedt zowel duidelijkheid als vertrouwen aan mensen die nooit *af* zijn, maar die in gesprek met elkaar *blijven*.

Ten derde de vrijheid: die gaan we niet verstikken tot iets dat nauwelijks lucht krijgt door een deken van leerlijnen, toetsingskaders, eindtermen en arbeidsmarktperspectieven. Hier aan de universiteit leiden we jonge mensen op voor een wereld die wij nog niet kennen en die zich nauwelijks laat voorspellen. De disciplines die we gisteren formuleerden zijn misschien niet de behoeften van morgen. Universitaire opleidingen moeten ook vrijheid bieden om te kiezen, combineren en ontwikkelen. Studeren is leren ervaren wat je betekenen wilt, of, in termen die eeuwenoud zijn: de eigen waardigheid als persoon ontdekken en onderzoeken. Laten we als wetenschappers die vrijheid omarmen, en vertrouwen op wegen naar betekenis die niet klaar zijn, nooit *af*, maar steeds opnieuw door studenten gevonden worden.

Dat wens ik onze studenten, onze medewerkers, onze hele universitaire gemeenschap toe, en daarvoor zal ik me met hart en ziel inzetten. Wat een prachtig idee dat rectoren en prorectoren de komende honderd jaar hun werk mogen doen met een boodschap van waarheid, goedheid en vrijheid op het hart, en zo de rugzak van studenten en medewerkers aan onze mooie Radboud Universiteit een beetje bijvullen.

Ik dank u, raad van toezicht, college van bestuur, decanen, collega's en studenten, voor uw vertrouwen dat ik mijn best zal doen om de waarheid in vrijheid te dienen, en ik vertrouw op mijn beurt op uw goedheid, want ik ben natuurlijk ook nog niet *af*.

Ik dank u voor uw aandacht.

Rector Magnificus José Sanders

Nijmegen, 17 oktober 2023